

SCHIMBUL DE PUBLICAȚII CA MIJLOC DE DEZVOLTARE A COLECȚIILOR

Tatiana PRIAN, *bibliotecar principal*

Noțiunea economică de schimb apare din antichitate. Încă bibliotecile medievale făceau uneori schimb de manuscrise. Istoria schimbului internațional de publicații, începe în Franța din secolul XIX, când vestitul actor și filantrop *Nicolas-Marie-Alexandre Vottemare* (1796 - 1864) propune Statelor Unite schimbul de publicații cu Europa. Fiind un actor cu mare talent, în timpul turneelor întreprinse nu pierde prilejul de a vizita numeroasele muzee și biblioteci. El a fost surprins de cantitatea dubletelor prețioase care, cu regret, erau lăsate în praf și uitare, dar și lacunele ce prezentau colecțiile. Propune și este susținut de oamenii de cultură de a organiza schimbul de cărți, medalii și obiecte de artă. Senatul american votează crearea unei agenții naționale de schimb, cunoscută sub numele de Smithsonian Institution. „Union intellectuelle des deux mondes” este înscrisura pe ex-libres-ul agenției de la Paris, care are drept scop coordonarea culturală între continente. Academii și universitățile Franței, Belgiei, Germaniei, Olandei, Italiei Spaniei, Marii Britanii, Rusiei și aproximativ 50 de orașe americane au profitat de circa 300 000 volume în urma relațiilor de schimb în câțiva ani de activitate a acestei organizații. Până la 1853, circa 130 de instituții și biblioteci din întreaga lume s-au inclus în acest proces.

Sistemul său de schimb este privit ca un precursor al sistemelor de schimb contemporan. Cărți și alte documente schimbate prin intermediul sistemului Vottemare pot fi găsite până în prezent în bibliotecile din întreaga lume, în special, din Boston și Paris, Vottemare fiind unul dintre fondatorii Bibliotecii Publice din Boston (Boston Public Library).

Prima convenție privind schimbul internațional de publicații este semnată la Paris, la trei ani de la moartea lui Vottemare, în 1867, după care în scurt timp sînt încheiate convenții noi : în 1876, 1880. La 15 martie 1886, la Bruxelles este semnată Convenția privind schimburile internaționale de documente oficiale și de publicații științifice și literare ce prevedea crearea pe teritoriul fiecărui stat semnatar a unui birou național de schimb. Expediind și primind publicațiile, acestea au îndeplinit rolul de intermediari oficiali între societățile savante, literare și științifice ale statelor semnate. Convenția a fost ratificată pînă în 1990 de 41 de state.

UNESCO a organizat prima reuniune în domeniul schimburilor abia după răz-

boi, în 1948, când se face o analiză generală a situației mondiale și se dau recomandări statelor participante de a încheia acorduri bilaterale. În februarie 1956 UNESCO organiza o nouă reuniune, la care participă cunoscute personalități în domeniul biblioteconomiei și documentării din numeroase țări ale lumii, precum și unii observatori din partea IFLA, FID, CIA etc. Este audiat raportul lui K. Schmidt-Phiseldeck, conducătorul Institutului Danez pentru Schimburile Internaționale de Publicații Științifice și Literare, care propune crearea unei noi convenții mondiale ce va duce în concordanță toate cerințele și sugestiile statelor lumii pentru o cooperare internațională eficientă în acest domeniu. La fel se pune problema instituirii unui organism executiv pentru întregul sistem, care să reglementeze probleme de drept internațional, să obțină concesii vamale, poștale, feroviare, să organizeze, și să extindă schimburile. Toate recomandările au fost expuse delegaților și aprobate de către Conferința generală la a IX-a sesiune de la New Delhi, în noiembrie 1956, care a autorizat directorul general să prezinte la următoarea sesiune a organizației proiectul unei noi convenții. Cu acest scop, la Bruxelles, în 1958 a fost convocat un comitet interstatal cu participarea specialiștilor din diferite țări, printre care Marea Britanie, Egipt, URSS, Irak, Franța. În calitate de observatori, au fost așa organizații internaționale precum FID (Federația Internațională de Informare și Documentare), CIA (Consiliul Internațional al Arhivelor) IFLA, Asociația Internațională a Bibliotecarilor Muzicali, Consiliul Europei. Textul final a fost adoptat la 3 decembrie 1958 de Conferința generală UNESCO, la cea de-a X-a sesiune. Atunci, UNESCO a adoptat 2 convenții: Convenția referitoare la schimburile internaționale de publicații, intrată în vigoare la 23 noiembrie 1961 și Convenția referitoare la schimburile internaționale de publicații oficiale, intrată în vigoare la 30 mai 1961.

Problemele schimbului de publicații între țările din vestul și estul Europei au fost discutate pentru prima dată în 1960 la Budapesta. La conferința organizată de UNESCO au participat delegați din 19 țări europene. S-au pus în discuție așa probleme cum sînt lipsa mijloacelor materiale, dificultățile lingvistice, sursele materiale, majorarea taxelor vamale. Au avut loc debateri pe baza comunicărilor prezentate, printre care: Bibliografiile, instrumente de lucru destinate facilitării schimburilor internaționale de publicații, de W. Slabczynski (Polonia); Obstacolele schimburilor de publicații, de G. A. Hamel (Olanda); Situația actuală și perspective de viitor în cadrul schimburilor de publicații Universitare și a altor scrieri științifice de Boris P. Kanevsky (Rusia). Printre recomandări a fost și procurarea a unui număr cât mai mare de bibliografii și repertorii așa cum sînt instru-

to the original document in image form, click on "original" button on the page

B. CONVENTIONS AND RECOMMENDATIONS ADOPTED BY THE GENERAL CONFERENCE

1. CONVENTION CONCERNING THE INTERNATIONAL EXCHANGE OF PUBLICATIONS

The General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, meeting in Paris from 4 November to 5 December 1958, at its tenth session,
Considering that development of the international exchange of publications is essential to the free exchange of ideas and knowledge among the peoples of the world,
Considering the importance accorded to the international exchange of publications by the Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization,
Recognizing the need for a new international convention concerning the exchange of publications,
After having held in previous sessions the international exchange of publications constituting item 15.1.1 on the agenda of the session,
Having decided, in its ninth session, that these projects should be made the subject of international regulation by way of an international convention,
Adopt, on the third day of December 1958, the present Convention.

referred to in Article 1 of the present Convention:
(a) publications of an educational, legal, scientific and technical, cultural and informational nature, such as books, pamphlets and periodicals, maps and plans, prints, photographs, microfilm, audio tapes, films, publications and other printed material;
(b) publications covered by the Convention concerning the exchange of official publications and government documents between States, adopted by the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization on the third day of December 1958.
2. The present Convention shall not apply to confidential documents, printed and other than which have not been made public.

ARTICLE 2

Exchange of Publications

The Contracting States undertake to encourage and facilitate the exchange of publications between both governmental bodies and non-governmental institutions of an educational, scientific and technical, or cultural nature, which are non-profit-making in character, in accordance with the provision of the present Convention.

ARTICLE 3

Steps of the Exchange of Publications

1. For the purpose of the present Convention, the following publications may be considered appropriate services to be exchanged, for use but not for resale, between the bodies and institutions

ARTICLE 3

Exchange Services

1. The Contracting States may entrust the national exchange service or, where no such national exchange service exists, the central exchange authority or authorities with the following functions in connection with the development and coordination of the exchange of publications among bodies and institutions referred to in Article 1 of the present Convention:
(a) facilitating the international exchange of publications, in particular by transmitting, when appropriate, the material to be exchanged;
(b) supplying advice and information on exchange possibilities for bodies and institutions at home and abroad;
(c) encouraging, when appropriate, the exchange of duplicate material.
2. However, when it is deemed undesirable to

mente de lucru ale centrelor de schimb, iar publicațiile instituțiilor științifice sînt principalele mijloace de schimb internațional

Schimbul internațional s-a dezvoltat mult în ultimii cincizeci – șazece de ani ai secolului XX datorită creșterii volumului producției editoriale, însă cercetări în acest domeniu și, în special, asupra metodologiei de lucru sînt foarte puține. În anii șazece Comisia IFLA de schimburi internaționale, lucrînd în acest domeniu, a publicat unele criterii care ar sta la baza organizării activității de schimb:

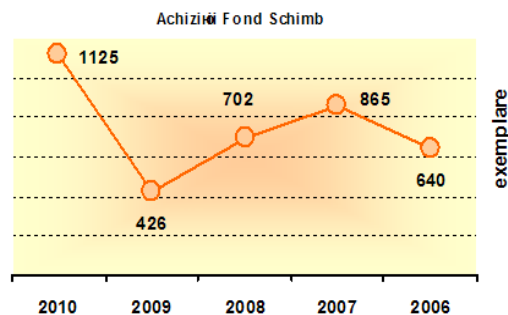
- serviciul de schimb trebuie să fie o structură autonomă în cadrul bibliotecii și să lucreze în strînsă cooperare cu serviciul de achiziții – schimbul fiind tot o formă de achiziție;
- personalul de schimb trebuie să fie altul decît cel care se ocupă în mod curent cu achizițiile pe cale comercială spre a nu pierde din vedere interesele partenerului străin;
- bibliotecarii din serviciile de schimb trebuie să fie buni cunoscători de limbi străine.

Totodată s-au făcut recomandări privind etapele de desfășurare a acestei activități

Din cele menționate, putem face concluzia că schimbul internațional de publicații reprezintă o cooperare internațională culturală și științifică, prin intermediul căruia este favorizată libera circulație de idei și informații între diferite instituții și țări. Poziționat undeva între procurare și donație, schimbul este cel mai economic și important mijloc de achiziție a publicațiilor științifice, în special din străinătate. O condiție necesară pentru funcționarea eficientă a schimbului este buna organizare a Fondului de schimb ce reprezintă un mijloc de funcționare a bibliotecii ca un sistem social deschis. Transparența acestui sistem oferă posibilități, funcții și obiective practice de dezvoltare a fondului.

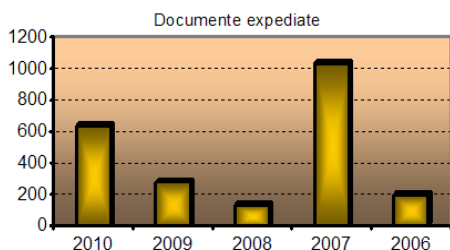
Conform Articolului 2(a) a Convenției referitoare la schimburile internaționale, publicațiile de natură juridică, științifice și tehnice, educaționale, culturale și informaționale, cum ar fi cărți, ziare și periodice, hărți și planuri, printuri, fotografii, microcopii, lucrări muzicale, publicațiile în Braille și alt material grafic pot servi mijloc de schimb. Pentru bibliotecile universitare precum și Biblioteca Științifică a Universității de Stat „A. Russo” publicațiile proprii stau la baza activității de schimb atît internațional, cît și național. Conform statisticilor din ultimii ani colecția Fondului de Schimb a crescut cu aproximativ 4 mii de exemplare (publicațiile cadrelor didactice, lucrările conferințelor științifice, edițiile periodice editate de universitate, publicațiile proprii ale Bibliotecii.)

În același timp, au fost expediate circa două mii volume de carte și periodice la cei peste treizeci de parteneri atît din țara noastră cum și din România, Rusia și Ucraina. Dacă ne referim la ani, 2007 a fost anul cu cele mai bogate (alocații considera-

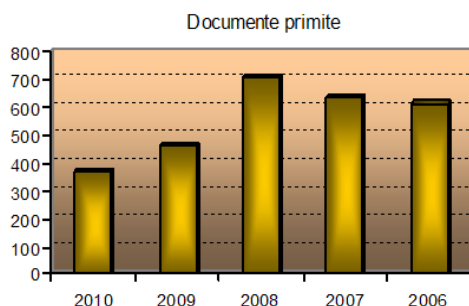

bile pentru cheltuieli poștale), ce a permis expedierea 1033 exemplare.

La selectarea literaturii se ține cont de profilul, și necesitățile instituției. Fișierul tradițional „Surse de achiziție” conține toate datele necesare pentru aceasta: adresa poștală, telefon/fax, e-mail-ul, și cel mai important pentru formarea coletelor sînt specificarea facultăților – pentru instituții de învățămînt și/sau profilul/filialele bibliotecii.

Și totuși documentele primite prin schimb constituie un procent mai mare. Acest fapt se datorează în mare măsură celor 108 abonamente de periodice primite, precum: Analele Universității București – seriile Biologie, Chimie, Drept, Filozofie, Fizică, Geografie, Geologie, Informatică, Limbă și Literatură română; Analele

le Universității de Vest din Timișoara – seriile Economic Sciences, Filosofie, Muzică, Științe filologice; Analele Universității din Craiova – seriile Agricultură, Arte, Automation – Computers, Inginerie electrică, Matematică – Informatică, Istorie, Mecanică, Philology: English, Limbi străine aplicate, Limbi și Literaturi clasice, Științe filologice: Literatura română, Psihologie – Pedagogie; Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați – seriile Metalurgie – Matematică – Fizică – Mecanică, Frigotehnie – Motoare cu ardere internă, Tehnologii în construcții de mașini, Tribologie; Analele Universității „Ștefan cel Mare” Suceava – seriile Filologie, Filosofie și discipline-socioumane, Geografie – geodezie, Științe ale educației; Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași – seriile Biologie animală, Filozofie, Fizica plasmei, Fizica solidelor, Informatică, Istorie, Lingvistică, Literatură română; Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad”: Lucrări științifice – articolele publicate în aceste lucrări permit cititorului de a se informa asupra noilor tendințe și cercetări în diferite domenii de știință; Biblioteca, Revista de pedagogie; Limba română – și alte reviste de specialitate vin ca bogat suport didactic și metodic pentru cadrele didactice; iar Bibliografia Națională Română rămîne a fi unica sursă de prospectare a pieții editoriale românești.

Conform datelor statistice din ultimii zece ani este evident faptul că cantitatea publicațiilor primite prin schimb este cu mult mai mare, în raport cu publicațiile expediate. Această situație nu implică deloc principiul de **reciprocitate** – principiu al relațiilor internaționale, consacrat în acorduri, tratate și convenții în temeiul căruia

beneficiarul se obligă să asigure un tratament identic sau echivalent.

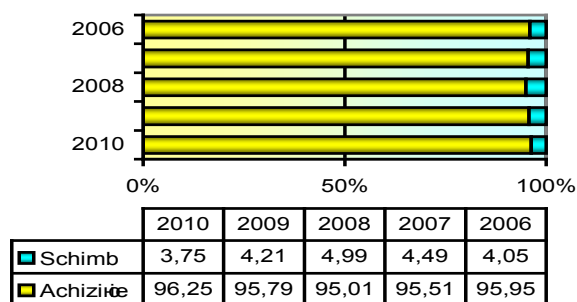
Ani	Parteneri		Primate		Expediate	
			ex / vol.	lei	ex	lei
2000	17	carte	2268	13298,34	11	375,00
		periodice	177	3980,39		
2001	17	carte	358	5314,08	26	749,97
		periodice	193	5100,97		
2002	23	carte	437	22345,48	171	1930,05
		periodice	200	6698,08		
2003	22	carte	293	16061,30	97	1750,20
		periodice	202	6833,27		
2004	23	carte	299	10968,30	110	1850,50
		periodice	169	6968,61		
2005	24	carte	388	16288,19	76	4132,00
		periodice	175	9378,17		
2006	11	carte	432	20419,65	199	11450,34
		periodice	177	9256,38		
2007	16	carte	453	23688,73	1033	36881,92
		periodice	177	11101,28		
2008	17	carte	502	25430,12	133	3361,32
		periodice	203	13159,94		
2009	19	carte	274	14647,30	279	15067,34
		periodice	188	12991,45		
2010	32	carte	223	15194,79	636	33577,10
		periodice	147	9559,40		
2011	32	carte	43	3225,52		
		periodice	23	1235,00		
Total			8001	283144,74	2771	111125,74

Cantitativ schimbului îi revine nu mai mult de 5% din totalul achizițiilor, dar calitativ are o valoare mult mai mare. Aceasta ar implica două argumente:

- 📖 publicațiile primite prin schimb adesea nu sînt expuse pentru comercializare fiind publicații proprii;
- 📖 situația financiară precară astăzi nu permite de a procura cantitatea necesară de literatură științifică străină datorită sinecosturilor mari.

Elementul principal al unei relații de schimb este un contract, un acord voluntar între părți. Stabilirea și dezvoltarea relațiilor directe, reciproc avantajoase, cu

instituțiile din străinătate urmărește asigurarea obținerii de publicații științifice de valoare în bibliotecă adică este o sursă importantă de achiziționare a literaturii străine. Relațiile de colaborare a Bibliotecii Științifice în mare măsură au la bază o înțelegere orală, dar cu consecințe majore. Evoluția

acestor colaborări a permis promovarea imaginii Bibliotecii ca o bibliotecă științifică de valoare. Printre partenerii Bibliotecii dorim să menționăm:

- ☞ Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București;
- ☞ Biblioteca Națională a României;
- ☞ Biblioteca Universității din Craiova;
- ☞ Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
- ☞ Biblioteca Științifică a Universității de Stat de Lingvistică din Moscova, Rusia;
- ☞ Biblioteca Științifică a Universității Naționale „Yuri Fedkovich”, Cernăuți, Ucraina.

Organizarea relațiilor de schimb este centrată pe trei direcții de activitate: **primirea, expedierea și evidența** publicațiilor din Fondul de Schimb. Implementarea IT tehnologiilor a permis modernizarea acestor procese. Pentru a facilita evidența FS a fost creată o aplicație a bazelor de date Microsoft Access. Bază de date se conectează la tabelele sistemului Tinread, la fel, se folosesc tabele locale pentru evidența Achiziției și Decontări a literaturii în FS. Apare posibilitatea de a tipări rapoarte de evidență statistică pe categorii și perioade de timp necesare. Baza de date creată face posibilă aplicarea sistemului OPEN HOUSE, care permite de a selecta publicațiile propuse pentru schimb independent de către partenerii existenți, și cel mai important, pentru cei ce vor dori să inițieze relații noi de parteneriat.

Dezvoltarea tehnologiilor și implementarea lor nu au făcut să dispară problemele apărute încă de la conturarea relațiilor de schimb interbibliotecar naționale, și mai ales a celor internaționale – taxele poștale și vamale. Aceste pot deveni un obstacol de netrecut în condițiile crizei economice de azi. Printr-o serie de acorduri și convenții internaționale obținute de UNESCO pe lângă UPU (Uniunea Poștală Universală) s-au acordat reduceri tarifare pentru expedițiile de cărți și reviste expediate în regim de imprimate, reducerile sînt aplicabile numai la acceptarea guvernelor. Legislația internațională conține numeroase acte normative care reglementează schimbul internațional de publicații, racordarea legislației naționale la aceste acte ar facilita mult dezvoltarea oportunităților oferite de schimbul internațional de carte.

Evoluția relațiilor de schimb de la Alexandre Vettmare pînă în prezent a extins schimbul nu numai ca un mijloc de dezvoltare a colecției unei biblioteci, dar și o modalitate valoroasă de cooperare interbibliotecară. Dezvoltarea pe scară largă a acestor relații va spori și mai mult rolul și importanța Bibliotecii în societatea științifică.

Bibliografie:

1. **Legea cu privire la biblioteci:** nr. 286-XIII din 16.11.1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 14-17 (7 febr.), p. 5-10;
2. **Biblioteca Publică:** Linii Directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare. Chișinău : Epigraf, 2007. 91 p. ISBN 978-9975-924-57-3
3. **Conference on the International Exchange of Publications in Europe Budapest 1960** [on-line]. Disponibil pe Internet: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001843/184316eb.pdf>
4. **Convention concerning the International Exchange of Publications 1958 Paris, 3 December 1958** [on-line].Disponibil pe Internet: <http://portal.unesco.org/en/ev.php>
5. **Costaș, R. ; Arnaut, L.** Tradiție, continuitate și tendințe în dezvoltarea schimbului internațional de publicații. In: *Magazin Bibliologic*, 2010, nr. 1-2, p. 77-79.
6. **Gheorghe, Camelia.** Schimbul internațional de publicații al bibliotecii Centrale Universitare din București – Trecut, Prezent și Viitor [on-line].Disponibil pe Internet: <http://www.bcub.ro/contonut/unibib/gheorghe.php>
7. **Handbook on the international exchange of publications** [on-line]. 5-th completelz new ed. Munchen : K.G.Saur Verlag, 2006. Disponibil pe Internet:
8. <http://books.google.md/books>
9. **Kanevsky, Boris P.** Present and future of the exchange of university and other scientific publications [on-line]. Disponibil pe Internet:
10. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001843/184324eb.pdf>
11. **Richards, Elizabeth M.** Alexandre Vattemare and His System of International Exchanges. In: Bulletin of the Medical Library Association are provided here courtesy of Medical Library Association [on-line]. Disponibil pe Internet: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC194400/>
12. **Richter, Brigitte.** Ghid de biblioteconomie. Chișinău : ARC, 1997. 320 p.
13. **Romanov, Alexei P. ; Petroussenko, Tatiana V.** International book exchange: has it any future in the electronic age? Boston: 67th IFLA Council and General Conference, August 16 - 25, 2001[on-line]. Disponibil pe Internet:
14. <http://archive.ifla.org/IV/ifla67/papers/150-101e.pdf>
15. **Коломейчук Е. М.** Проблема обменно-резервных фондов библиотек в отечественной литературе последнего сорокалетия. В: *Научные и технические библиотеки*, 2000, nr. 11, p. 38-50

